

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

**Циклова комісія соціально-гуманітарних, філологічних дисциплін
та фізичної підготовки**

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

навчальної дисципліни «Історія України та української культури»

обов'язкових компонент

освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Технічне обслуговування та ремонт повітряних суден і авіадвигунів

Кременчук 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. № 7

СХВАЛЕНО

Методичною радою Кременчуцького
льотного коледжу Харківського
національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 28.08.2023 р. № _1_

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.23 №_7

Розглянуто на засіданні циклової комісії соціально-гуманітарних, філологічних дисциплін та фізичної підготовки, протокол від 28.08.2023 р. № _1_

Розробник: викладач циклової комісії соціально-гуманітарних, філологічних дисциплін та фізичної підготовки, викладач-методист, доктор філософії Кірюхіна М.В.

Рецензенти:

1. Викладач Кременчуцького національного університету ім. М.Остроградського, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології, педагогіки та філософії Сошенко С.М.
2. Викладач циклової комісії економіки та управління Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС, кандидат педагогічних наук, викладач вищої категорії, викладач-методист Носач І.В.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Вид контролю
Семестр №3							
Тема № 1. Стародавня і середньовічна історія та культура України	7	2		2		5	
Тема № 2. Історико-культурний розвиток українських земель у козацько-гетьманську добу (XVI – XVIII ст.).	10	2		2		6	
Тема № 3. Українське національно-культурне відродження: витоки, сутність, наслідки (XIX – поч. XX ст.).	8	2				6	
Тема № 4. Українська державність та культура в добу новітнього часу (1917-1991 рр.)	10	2		2		6	
Тема № 5. Особливості історико-культурного розвитку незалежної України.	10	2				6	
Всього годин за семестром №3:	45	10		6		29	залік

2. Методичні вказівки до практичних занять

Тема № 1: Стародавня і середньовічна історія та культура України.

Практичне заняття № 1: Українські землі у княжу добу.

Навчальна мета заняття: розглянути питання стосовно стану українських земель у княжу добу.

Кількість годин - 2 год.

Місце проведення – аудиторія 306

Навчальні питання:

1. Становлення східнослов'янської державності з центром у Києві.
2. Піднесення і розквіт Київської Русі.
3. Період роздроблення. Утворення Галицько-Волинського князівства і його роль у збереженні традицій східнослов'янської державності.
4. Золотоординське іго та його вплив на розвиток українських земель.

Література:

1. Багацький В.В. Історія України: Підручник - Київ: Алерга. 2010.
2. Бойко А.Д. Історія України: Підручник — Київ: Академія. 2008.
3. Гісем О.В. Історія України: Підручник — Харків:Ранок. 2010.
4. Греченко В.А., Кушнерук В.А., Режко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури. – К., 2002. – С.458-462.
5. Греченко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури: Довідник – К., 2009. – С.403-408.
6. Греченко В.А., Історія України: Модульний курс. – Х., 2009.
7. Литвин В.М. Історія України: Підручник. – К: «Знання». 2006.
8. Нартов В.В. Історія України з давних-давен до сьогодення. - Харків: Книжковий клуб. 2006.
9. Рибалка І.К. Історія України: Підручник. – Х: «Основа». 2005.
10. Д.Антонович. Українська культура. К.Либідь , 2003.
11. Л.Є.Лещинський. Українська та зарубіжна культура. К. МОН., 2005.
12. С.О.Черепанов Українська культура. Л. «Світ», 2004.
13. Н.Яртись, В.Мельник. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. Л. «Світ», 2005.
14. Гриценко Т.Б. Культурологія. Посібник. Видавництво Центр учбової літератури. 2021 р.
15. Сабадаш Ю.С., Нікольченко Ю.М. ,Дабло Л.Г. Курс лекцій. Видавництво: Ліра-К. 2021р.
16. Вербицька П. В., Хома І.Я. Історія української культури: європейський контекст. Видавництво Львівська політехніка. 2015р.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття : підручники, конспект лекцій, ноутбук, інтерактивна дошка.

План проведення заняття:

Починаючи розгляд 1-го питання, передусім слід звернути увагу на теорії походження слов'ян – міграційну та автохтонну. В чому їх сутність? Визначте коли стався поділ слов'ян на три гілки (південних, західних, східних). Які племена вам відомі, що належать до східних слов'ян? Охарактеризуйте їх заняття, особливості суспільного ладу, духовний світ. Пригадайте, які протодержавні утворення існували у східних слов'ян, визначте їх місцезнаходження.

На межі VIII-IX ст. спостерігається прискорення політичної, економічної та етнокультурної консолідації східнослов'янських племен. Вкажіть чинники, що на вашу думку, мали вирішальний вплив на появу єдиного державного утворення у східних слов'ян. Особливо в цьому контексті слід наголосити на значенні процесу розпаду родової общини та формуванні феодалних відносин у східнослов'янському середовищі. Зверніть увагу на існування декількох теорій виникнення держави у східних слов'ян (норманської, антинорманської, хазарської тощо). За яких умов вони виникли та в чому їх сутність? Якої точки зору на виникнення держави у слов'ян дотримується більшість сучасних дослідників?

Фактична історія Київської Русі починається з часу походу новгородського князя Олега до Києва у 882 р., під час якого було поєднано південні та північні східнослов'янські племена. Чим був викликаний цей похід? Чому Олегу відносно легко вдалося посісти київський княжий престол? Визначте основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики князів Олега (882-912) та Ігоря (912-945). Розглядаючи правління княгині Ольги (945-964), слід звернути увагу на запроваджені нею реформи, її зовнішньополітичну діяльність. Князювання сина Ігоря та Ольги Святослава (964-972) позначилось проведенням низки військових походів. Відкидаючи дипломатичні методи ведення зовнішньої політики призначенні Ользі, Святослав надавав перевагу силовим заходам. Вкажіть основні походи здійснені цим князем та їх наслідки для зовнішньої і внутрішньополітичного становища держави.

При вивченні 2-го питання слід зазначити, що піднесення і розквіт Київської Русі припали на правління князів Володимира Великого (980-1015) та Ярослава Мудрого (1019-1054). За часів Володимира Великого в цілому завершився процес збирання слов'янських земель, остаточно було встановлено кордони Київської Русі – найбільшої держави тогочасної Європи. Володимир зміг побудувати досить ефективний апарат державного управління послідовно здійснивши адміністративну, військову, податкову реформи. Що саме вони змінили в державі? Звичайно найбільше значення мала релігійна реформа Володимира, а саме запровадження християнства. З'ясуйте причини цієї реформи, її основні

етапи. Чому саме візантійське християнство обрав Володимир в якості державної релігії? Визначте ставлення різних соціальних груп до запровадження християнства. Окремо слід зупинитися на наслідках даної реформи. Яким чином вона вплинула на внутрішнє та міжнародне становище Русі, розвиток культури? Поміркуйте, чи були у цієї реформи негативні наслідки?

Ярослав Мудрий продовжив політику свого попередника спрямовану на укріплення держави, піднесення її міжнародного авторитету. Велику увагу цей князь приділяв розвитку освіти та культури. Наведіть конкретні приклади діяльності Ярослава у цій сфері. Пригадайте, який внесок цей діяч зробив у законотворчу діяльність? Якими методами князь користувався при проведенні зовнішньої політики? Що таке політика «шлюбної дипломатії»?

Торкаючись питання щодо політичного устрою Київської Русі, слід акцентувати на еволюції цього державного утворення від дружинної форми державності до централізованої, а згодом федеративної монархії. Як ці зміни впливали на розподіл владних повноважень у державі? При характеристиці соціально-економічних відносин зверніть увагу на процес подальшого розшарування суспільства. На які основні соціальні групи розподілялось населення Київської Русі? Визначте механізм їх взаємодії. Яким чином відбувався розвиток сільського господарства, ремесел, торгівлі?

Розглядаючи 3-є питання, зауважте, що після смерті Ярослава Мудрого у Київській державі дедалі помітнішими стали центробіжні тенденції. Окремі князівства починають виходити з-під влади Києва. Остання спроба зупинити ці процеси пов'язана з князюванням Володимира Мономаха (1113-1125). Що вам відомо про його діяльність? Правління цього князя лише призупинило розпад держави але не припинило його. До початку XIII ст. Київської Русі, як єдиної держави, вже фактично не існувало. В чому полягали основні причини розпаду Русі, чи був не відворотнім цей процес? З'ясуйте значення Київської Русі в історії України.

Одними з перших, ще наприкінці XI ст., курс на відокремлення від київського центру обрали Галицьке та Волинське князівства. Які фактори, на вашу думку, сприяли цьому? Згодом ці князівства об'єдналися у єдину Галицько-Волинську державу. Коли саме це сталося та хто відіграв вирішальну роль у процесі об'єднання? Що сприяло зближенню Галичини і Волині? Визначте основні етапи розвитку Галицько-Волинського князівства. З чим пов'язаний тимчасовий занепад та розпад даного державного утворення у 1205-1238 роках? Нове піднесення Галицько-Волинської держави припадає на часи правління Данила Галицького (1238-1264). Окреслите основні напрямки його внут-

рішньої та зовнішньої політики. Яким чином він побудував свої відносини з Золотою Ордою, країнами Західної Європи? Чому не відбувся спільний хрестовий похід західноєвропейців та Данила Галицького проти ординців? З'ясуйте причини поступового занепаду Галицько-Волинської держави та припинення її існування. Визначте роль Галицько-Волинського князівства в історії української державності.

При вивченні 4-го питання визначте в якій мірі на розпад східнослов'янської держави вплинув початок у I пол. XIII ст. монголо-татарської навали на руські землі? Принагідно зазначте особливості панування Золотої Орди на колишніх землях Київської Русі, характер її взаємовідносин з князівською владою, церквою, місцевим населенням.

Питання цільових виступів:

1. Теорії виникнення держави у східних слов'ян.
2. Еволюція Київської Русі від дружинної форми державності до централізованої, а згодом федеративної монархії.

Теми рефератів:

1. Питання про давньоруську народність та етногенез українського народу.
2. Київ – державний, культурний, торгівельний центр Київської Русі.
3. Дипломатичні відносини перших князів.
4. Князь Святослав – видатний полководець Київської Русі.
5. Історичний портрет Володимира Великого.
6. Історичний портрет Ярослава Мудрого.
7. «Руська правда» як перший юридичний кодекс.
8. Князівські міжусобиці – середньовічна форма політичної боротьби за владу.
9. Київська Русь і монголо-татари: основні аспекти взаємовідносин.
10. Данило Галицький – видатний державний діяч, дипломат, полководець.

Тема № 2. Історико-культурний розвиток українських земель у козацько-гетьманську добу (XVI – XVIII ст.).

Практичне заняття № 2 Українські землі у XVI – XVII ст.

Навчальна мета заняття: Визначити причини виникнення українського козацтва та утворення Запорізької Січі. Охарактеризувати боротьбу козаків з

турецько-татарською агресією, діяльність гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного. Загострити увагу на значенні Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького. Окремо зупинитися на феномені козацької культури.

Кількість годин 2 год.

Місце проведення – аудиторія 306

Література:

1. Багацький В.В. Історія України: Підручник - Київ: Алерга. 2010.
2. Бойко А.Д. Історія України: Підручник — Київ: Академія. 2008.
3. Гісем О.В. Історія України: Підручник — Харків:Ранок. 2010.
4. Греченко В.А., Кушнерук В.А., Режко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури. – К., 2002. – С.458-462.
5. Греченко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури: Довідник – К., 2009. – С.403-408.
6. Греченко В.А., Історія України: Модульний курс. – Х., 2009.
7. Литвин В.М. Історія України: Підручник. – К: «Знання». 2006.
8. Нартов В.В. Історія України з давних-давен до сьогодення. - Харків: Книжковий клуб. 2006.
9. Рибалка І.К. Історія України: Підручник. – Х: «Основа». 2005.
10. Д.Антонович. Українська культура. К.Либідь, 2003.
11. Л.С.Лещинський. Українська та зарубіжна культура. К. МОН., 2005.
12. С.О.Черепанов Українська культура. Л. «Світ», 2004.
13. Н.Яртись, В.Мельник. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. Л. «Світ», 2005.
14. Гриценко Т.Б. Культурологія. Посібник. Видавництво Центр учбової літератури. 2021 р.
15. Сабадаш Ю.С., Нікольченко Ю.М., Дабло Л.Г. Курс лекцій. Видавництво: Ліра-К. 2021р.
16. Вербицька П. В., Хома І.Я. Історія української культури: європейський контекст. Видавництво Львівська політехніка. 2015р.

Навчальні питання:

1. Виникнення українського козацтва. Запорізька Січ.
2. Козацько-селянські повстання кінця XVI – I пол. XVII ст.
3. Боротьба козаків з турецько-татарською агресією. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний.

4. Національно-визвольна війна 1648 – 1657 рр.

5. Феномен козацької культури.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття : підручники, конспект лекцій, ноутбук, інтерактивна дошка.

План проведення заняття:

Розглядаючи 1-е питання про виникнення українського козацтва, зверніть увагу на походження терміну «козак» та його еволюцію у процесі української історії. Одним з головних аспектів цього питання є проблема, пов'язана з причинами виникнення українського козацтва. Проаналізуйте основні теорії походження козацтва, визначте, яка з них, на вашу думку, є найдостовірнішою. Проблемним в історичній літературі є також питання про час виникнення українського козацтва. Усвідомте різницю між виникненням терміну «козак», виникненням українського козацтва взагалі і заснуванням Запорозької Січі. Яка частина населення подавалася в козаки і чому? Чим пояснити, що у козаки йшов лише деякий відсоток населення? Які риси характеру повинні були бути у козака? Назвіть і прокоментуйте основні умови прийняття в козаки.

Час утворення Запорозької Січі, її устрій. Чому існував саме такий військово-адміністративний устрій на Січі? Чому ця організація козаків так називається? Якими були функції гетьмана, кошового отамана, військового судді, осавула, військового писаря? Як називалися їх клейноди та що це таке? Якою була процедура обиравання кошового отамана? Поясніть, чому другою особою після кошового отамана на Січі був військовий суддя. Чим керувався суддя, призначаючи покарання для запорожців? Якими були ці покарання? Чи була у козаків смертна кара? Висвітліть роль військового писаря у діяльності Запорозької Січі. Чому йому вдавалося відігравати таку значну роль? На які підрозділи поділялося козацьке військо? Хто такі «діди»? Поясніть, які функції виконували військові служителі. Чому їх не обирали? Який орган вважався вищою владою на Січі?

При висвітленні 2-го питання покажіть, у чому були причини козацько-селянських повстань кінця XVI ст.? Назвіть основні події, пов'язані з цими повстаннями. У чому причини їх поразок? Чому після поразки повстання С. Наливайка у 1596 р. майже 30 років повстань не було, хоча причини для них зберігалися? Чим пояснити низку частих козацьких повстань у 1625-1638 рр.? Який характер мали усі ці повстання? Що ви знаєте про їх керівників? Необхідно вияснити, яке значення мали ці повстання для подальшої національно-визвольної боротьби усього українського народу. Наостанок, сформулюйте значення українського козацтва в історії XV-XVII ст. та історії України в ціло-

му.

В середині XVII ст. в українських землях спалахнуло потужне козацько-селянське повстання, що з часом переросло у справжню національно-визвольну війну. Ті докорінні зміни, які вона викликала у соціально-економічних відносинах, геополітичній ситуації в регіоні, дають підстави вважати ці події Національною революцією.

Вивчаючи 3-є питання, важливо чітко окреслити різні аспекти боротьби козацтва проти турецько-татарських та польсько-литовських загарбників. Розкрийте роль окремих козацьких ватажків та полководців у походах на Крим та Туреччину. Чому саме на ці території були спрямовані рейди козацтва? Особливо виокремте роль Петра Конашевича-Сагайдачного у зміцненні козацтва та його військових перемогах. Розкажіть, на які групи поділялося козацтво. Хто такі «реєстрові козаки», «голота», «дуки», «низові», «городові» козаки?

Починаючи розгляд 4-го питання, передусім треба з'ясувати основні групи причин, що спонукали різні верстви українського населення взятися до зброї, пов'язати їх з тогочасною внутрішньополітичною ситуацією у Речі Посполитій. Наступним кроком буде визначення конкретних передумов, що зробили можливим початок і розгортання масової боротьби українського народу. Тут доцільно звернутися до характеристики постаті Богдана Хмельницького. Як сталося, що довгий час цілком лояльний до польської влади чигиринський сотник, опинився на чолі повсталих мас?

Важливим аспектом розгляду проблеми повинно стати встановлення характеру та рушійних сил Національної революції. Який соціальний стан відіграв головну роль у цих подіях? Чому? З'ясування характеру Національної революції та Визвольної війни можливе за умови визначення тих основних цілей, що ставили перед собою її учасники.

Переходячи до характеристики першого етапу збройної боротьби, слід відзначити, що він відбувався за відчутної переваги козацько-селянського війська, яке здобуло низку блискучих перемог. Де саме було здобуто перемоги військом Богдана Хмельницького? Яку роль в цих перемогах відіграв фактор союзу з Кримським ханством? В чому, на ваш погляд, полягали основні засади успіху українців на першому етапі боротьби? Наприкінці 1648 р., досягнувши етнічних кордонів України, військо Б.Хмельницького досить несподівано припиняє подальші наступальні дії, а гетьман починає мирні переговори з польською стороною. Згодом було укладено українсько-польське перемир'я під Замостям. Наскільки доречним та виправданим був цей крок? Якими міркуваннями керувався Хмельницький, коли приймав відповідне рішення?

На початку 1649 р. більшість українських етнічних територій було звільнено від польсько-шляхетського панування. Яку назву отримали ці землі? Охарактеризуйте адміністративно-територіальний устрій Козацької держави, її межі, систему політичного управління. Кому належали основні владні повноваження? Зверніть увагу на ті зміни, що сталися у соціально-економічній сфері. Яким чином було вирішено аграрне питання? Чи всі верстви це в повній мірі влаштовувало? З'ясуйте, чи існували внутрішні протиріччя у Козацькій державі. Якщо так, чим вони були викликані? Які зміни у соціальній структурі населення української держави відбувалися протягом війни? Проаналізуйте ситуацію в релігійному житті України. Яку позицію зайняло українське православне духовенство щодо Визвольної війни?

Розглядаючи події другого етапу збройної боротьби (1649-1653), треба відзначити, що козацьке військо Хмельницького поступово втрачало стратегічну ініціативу. Чим, на ваш погляд, це було зумовлено? Зупинитися на характеристиці найважливіших подій цього періоду, а саме: битв під Збаражем, Берестечком, Батогом, Жванцем. Порівняйте умови Зборівського та Білоцерківського мирного договорів. Як вони були пов'язані з перебігом бойових дій? Поміркуйте, чому не дивлячись на ненадійність союзницьких відносин з Кримським ханством, Хмельницький саме до нього раз по раз звертався з пропозицією спільних дій? Дайте загальну оцінку співвідношення сил наприкінці 1653 р.

З огляду на вкрай важке становище Гетьманщини, влітку-восени 1653 р. Хмельницький істотно активізує московський вектор своєї зовнішньої політики. В жовтні того ж року Земський собор в Москві приймає рішення: «*Військо Запорозьке з містами і з землями прийняти під государеву високу руку ...*» Які існували альтернативи українсько-російському союзу? Чому все ж таки на Московському царстві в якості союзника, зупинив свій вибір Хмельницький? Стисло охарактеризуйте українсько-російські стосунки у 1648-1653 рр. Виходячи з їх аналізу, з'ясуйте, чому цей союз не виник раніше?

В січні 1654 р. московське посольство прибуло до Переяслава на зустріч з представниками козацької старшини. Як ви гадаєте, чому саме Переяслав, а не Київ було обрано місцем проведення зустрічі? Розкажіть, як відбувалася Переяславська Рада. Особливу увагу зверніть на позицію Богдана Хмельницького. Рішення Переяславської Ради зафіксували перехід Козацької держави під протекторат Московського царства. Конкретні умови перебування України в його складі були визначені Березневими статтями. Охарактеризуйте цей документ. Чи був виправданим такий крок? Окремо зупинитися на розумінні акту Пере-

яславської Ради українською козацькою елітою та московською верхівкою. В чому полягали головні розбіжності між ними? З'ясуйте оцінки, що надавали Переяславській угоді історики минулого, сучасні українські та російські дослідники. На основі їх аналізу, визначте основні підходи до вирішення цієї проблеми у історичній науці.

Як розгорталися події на завершальному етапі війни та Національної революції? Наскільки ефективним виявився для козацького війська союз з Московським царством? В чому конкретно виявила себе допомога Росії Хмельницькому? У 1656 р. Московське царство укладає з Річчю Посполитою Віленське перемир'я. Чи відповідало це Переяславській угоді та Березневим статтям? Після виходу з війни Москви, український гетьман відчайдушно намагався знайти нових союзників для продовження боротьби. До яких країн звертався Хмельницький? Чому, на ваш погляд, життєздатної коаліції так і не виникло? У вересні 1657 р. Богдан Хмельницький помирає, що стає фактичним завершенням національно-визвольних змагань. Охарактеризувавши його політичну, дипломатичну та військову діяльність, визначте історичну роль цієї особистості. В чому основні причини невдач українців на завершальному етапі боротьби? Підбийте остаточні підсумки Національної революції та Визвольної війни. Чи було досягнуто тих цілей, що ставилися їх учасниками? Яке історичне значення мали події 1648-1657 рр., у контексті українського націо та державотворення?

У 5-му питанні треба з'ясувати, яке місце в українській культурі займає козацтво. Охарактеризуйте українське козацтво як культурний феномен. Сформулюйте вашу особисту думку про роль українського козацтва у формуванні української національної ідентичності. Що з «козацької ідеї» заслуговує, на вашу думку, на збереження, а що є застарілим та гальмує подальший розвиток сучасної української національної ідентичності?

Теми рефератів:

1. Богдан Хмельницький – видатний державний діяч, полководець і дипломат.
2. Формування збройних сил періоду Визвольної війни.
3. Військова тактика Богдана Хмельницького у бойових діях 1648 – 1649 років.
4. Козацтво – головна сила Визвольної війни.
5. Видатні полководці Визвольної війни: М. Кривоніс, Д. Нечай, І. Богун.
6. Кримське ханство в політиці Богдана Хмельницького.

7. Зовнішня політика Богдана Хмельницького.
8. Молдавські походи часів Визвольної війни.
9. Становище України напередодні Переяславської Ради.
10. Порушення Переяславської угоди царським урядом і контрзаходи Богдана Хмельницького.
11. Політичний портрет гетьмана П. Дорошенка.
12. Героїчне і трагічне в постаті І. Сірка.
13. П.Конашевич-Сагайдачний – видатний політичний, державний і військовий діяч.
14. Заняття і побут запорожців.
15. Клейноди Війська Запорізького.
16. Молдовські справи – школа міжнародної політики козаччини.
17. Перші козацькі гетьмани. Дмитро Вишневецький – Байда.
18. Військове мистецтво українських козаків.
19. Козацька педагогіка.

13. Н.Яртись, В.Мельник. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. Л. «Світ», 2005.

Тема № 4. Українська державність та культура у добу Новітнього часу (1917 – 1991).

Практичне заняття № 4 Україна у Другій світовій війні та її повоєнний розвиток.

Навчальна мета заняття: Встановити роль України в роки Другої світової війни. Стан української культури у повоєнний період. Окремо розглянути особливості українського дисидентства та феномену «шестидесятництва».

Кількість годин 2 год.

Місце проведення – аудиторія 306

Література:

1. Багацький В.В. Історія України: Підручник - Київ: Алерга. 2010.
2. Бойко А.Д. Історія України: Підручник — Київ: Академія. 2008.
3. Гісем О.В. Історія України: Підручник — Харків: Ранок. 2010.
4. Греченко В.А., Кушнерук В.А., Режко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури. – К., 2002. – С.458-462.

5. Греченко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури: Довідник – К., 2009. – С.403-408.
6. Греченко В.А., Історія України: Модульний курс. – Х., 2009.
7. Литвин В.М. Історія України: Підручник. – К: «Знання». 2006.
8. Нартов В.В. Історія України з давних давен до сьогодення. - Харків: Книжковий клуб. 2006.
9. Рибалка І.К. Історія України: Підручник. – Х: «Основа». 2005.
10. Д.Антонович. Українська культура. К.Либідь, 2003.
11. Л.Є.Лещинський. Українська та зарубіжна культура. К. МОН., 2005.
12. С.О.Черепанов Українська культура. Л. «Світ», 2004.
13. Н.Яртись, В.Мельник. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. Л. «Світ», 2005.
14. Гриценко Т.Б. Культурологія. Посібник. Видавництво Центр учбової літератури. 2021 р.
15. Сабадаш Ю.С., Нікольченко Ю.М., Дабло Л.Г. Курс лекцій. Видавництво: Ліра-К. 2021р.
16. Вербицька П. В., Хома І.Я. Історія української культури: європейський контекст. Видавництво Львівська політехніка. 2015р.

Навчальні питання:

1. Друга світова війна та Україна. Повоєнна відбудова.
2. Розвиток УРСР у 1950-х – 80-х рр.
3. Українська радянська культура.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: підручники, конспект лекцій, ноутбук, інтерактивна дошка.

План проведення заняття:

Розглядаючи 1-е питання, висвітліть наслідки пакту Ріббентропа-Молотова для України, процес приєднання Західної України до УРСР, «радянізацію» західноукраїнських земель. Висвітліть початок радянсько-німецької війни, як вона розгорталася для Червоної армії. У чому були причини поразок радянських військ? Чому не вдалося здійснити «план Барбаросса» за призначеними термінами?

Укажіть періодизацію Другої світової війни. Чому вона поділяється саме на такі періоди? Охарактеризуйте становище на окупованій німецько-нацистськими військами території. Як було розчленовано територію України?

У чому виявлялася антигуманність і расизм політики німецьких окупантів?

Необхідно висвітлити основні напрямки Руху Опору в Україні. Які етапи в своєму розвитку пройшов радянський партизанський рух? Чому на першому етапі дії радянських партизан були малоефективними? Назвіть найзначніших командирів українського партизанського руху, охарактеризуйте їх діяльність. Коли і як виникла УПА? Якими були основні методи боротьби, яку застосовувала УПА? У чому були особливості та складність діяльності ОУН у цей час?

Назвіть основні етапи визволення українських земель від німецько-нацистської окупації. Охарактеризуйте кожен з етапів, проаналізуйте основні битви цього періоду війни. У чому були причини перемоги Червоної Армії? Якими були втрати республіки за роки німецької окупації? Охарактеризуйте становище, що склалося в промисловості та сільському господарстві у перші роки після звільнення. Коли в основному було завершено відбудову народного господарства після війни?

Дайте характеристику становища в Західній Україні у повоєнні роки. Розкажіть про боротьбу ОУН, форми і методи цієї боротьби. Що являла собою операція «Вісла»? Проаналізуйте суть та цілі сталінських депортацій народів у післявоєнні роки.

Під час розгляду 2-го питання стосовно розвитку УРСР у 1950-х – 80-х рр. слід зосередити увагу на таких основних періодах цього етапу, як хрущовська «відлига», доба «застою» та «перебудова». Здобувачі вищої освіти мають з'ясувати основні причини кризи радянської моделі та етапи становлення національного руху.

У наступному 3-му питанні необхідно розглянути головні етапи та тенденції розвитку української культури. Охарактеризуйте основні стилі та напрямки літератури і мистецтва в Україні на початку ХХ ст. Простежте зв'язок між політикою українізації і станом освіти в першій половині ХХ ст. Розгляньте основні літературні течії в Україні та їх представників. Які новаторські риси характерні для театру «Березіль»? Яка з авангардних течій найбільш плідно виявила себе в українському живопису? Проаналізуйте формування ідеологічних засад соціалістичної культури. Тоталітарні режими і культурні процеси у СРСР в 1930-х рр. Що таке «соцреалізм» та які наслідки він мав для духовного життя України? Охарактеризуйте основні тенденції розвитку української культури у другій половині ХХ ст.

Питання цільових виступів:

1. Політика «перебудови» в Україні.

2. Дисидентство у боротьбі за суверенітет України.
3. Проголошення Декларації про суверенітет України.

Теми рефератів:

1. Українське питання напередодні Другої світової війни.
2. Причини невдач Червоної Армії на початку війни в сучасній історичній літературі.
3. Кременчук у період німецької окупації.
4. УПА і польський визвольний рух.
5. Українська інтелігенція та держава в умовах окупаційного режиму.
6. Антифашистська боротьба в Східній Україні.
7. Антифашистський рух у Західній Україні.
8. УПА і радянські партизани.
9. Внесок українського народу в розгром нацистської Німеччини.
10. Наслідки та уроки Другої світової війни.
11. Геополітичні зміни після закінчення війни та українське питання.
12. Операція «Вісла».
13. Голод 1946 – 1947 рр. в Україні.
14. Хрущовська «відлига» в Україні.
15. Особливості політики «перебудови» в УРСР.
16. Чорнобильська катастрофа.
17. Дисидентський рух в Україні.
18. Вплив «шестидесятників» на розвиток української культури.

3. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна література:

1. Багацький В.В. Історія України: Підручник - Київ: Алерга. 2010.
2. Бойко А.Д. Історія України: Підручник — Київ: Академія. 2008.
3. Гісем О.В. Історія України: Підручник — Харків:Ранок. 2010.
4. Греченко В.А., Кушнерук В.А., Режко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури. – К., 2002. – С.458-462.
5. Греченко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури: Довідник – К., 2009. – С.403-408.
6. Греченко В.А., Історія України: Модульний курс. – Х., 2009.

7. Литвин В.М. Історія України: Підручник. – К: «Знання». 2006.
8. Нартов В.В. Історія України з давних часів до сьогодення. - Харків: Книжковий клуб. 2006.
9. Рибалка І.К. Історія України: Підручник. – Х: «Основа». 2005.
10. Д.Антонович. Українська культура. К.Либідь, 2003.
11. Л.Є.Лещинський. Українська та зарубіжна культура. К. МОН., 2005.
12. С.О.Черепанов Українська культура. Л. «Світ», 2004.
13. Н.Ярчись, В.Мельник. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. Л. «Світ», 2005.

Допоміжна

14. Грушевський М. Історія України: Підручник. – К: «Варта». 2003.
15. Ліщинський Л.Е. Історія України та її державності. – К: «Каравела». 2006.
16. Світлична В.В. Історія України: Підручник. – К: «Каравела». 2006.
17. Сливка Історія України: Підручник. – Л: «Світ». 2003.
18. С.Абрамович. Світова та українська культура. Л. «Світ», 2004 р.
19. В.Бокань, Л.Польовий. Історія української культури. Навчальний посібник. К. МАУП, 2001.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://historians.in.ua/>
2. <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. <http://litopys.org.ua/>